

นวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Community Innovation for Lifelong Learning

จันทร์ศรี ลิ้มสินธุ์^{1*} ภูษิต บุญทองเถิง² และ ทศนีย์ นาคุณทรง³

¹นักศึกษาลัทธิสุตรปรัชญาคุณูปบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

* Corresponding Author E-mail :

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านการศึกษา ทักษะการทำงาน การดำเนินชีวิต ของคนในชุมชนทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาความต้องการของคนในชุมชน นำมาสู่การสร้างกระบวนการการเรียนรู้ใหม่ให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง เกิดความตระหนักในการเรียนรู้ ยอมรับการเรียนรู้ใหม่ จนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดทักษะการเรียนรู้ ทักษะการทำงาน ทักษะการดำเนินชีวิต ดังนั้นการเรียนรู้ไม่ควรจำกัดอยู่เพียงแค่ว่าในระบบเท่านั้น การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นเป้าหมายที่ควรได้รับการส่งเสริม กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มคนสามวัย กลุ่มวัยเด็กและเยาวชน วัยผู้ใช้งาน และวัยผู้สูงอายุ บ้านโนนเมือง ตำบลโนนเมือง อำเภอนาคู จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง ใช้ระเบียบการวิจัยแบบผสานวิธี คือ ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก ใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นรอง และประยุกต์ใช้วิธีวิทยา (Methodology) ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community Based Research) ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การสำรวจชุมชน การเปิดเวทีชาวบ้าน การสนทนา การสนทนากลุ่มย่อย ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน แผนที่ภูมิสังคม เสนวนาทางวิชาการ การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จากผลการศึกษาพบว่า 1.การพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ โดยคนสามวัยสามารถที่จะร่วมกิจกรรมในนวัตกรรมชุมชนได้อย่างไม่แบ่งแยก เรียนรู้ร่วมกันเกิดทักษะในการดำเนินชีวิต นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้ 2. การพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนรู้ของคนสามวัยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ต้องมีการกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นบนหลักการพึ่งพาตนเอง ปรับวิถีคิด นำมาปฏิบัติและพัฒนาต่อยอดจากหลากหลายความคิดร่วมกัน และ 3. คนในชุมชนมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงทุกด้าน โดยเรียนรู้ได้ด้วยเชิงประจักษ์ในพฤติกรรมผ่านกิจกรรมหลักในการเรียนรู้ร่วมกันใน 3 ช่องทางคือ 1) เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน 2) การนำชุมชนไปเรียนรู้ร่วมกับชุมชนอื่น และ 3) ชุมชนพื้นที่อื่นมาเรียนรู้ร่วมกันกับนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ตระหนักและเห็นคุณค่าของการเรียนรู้ ซึ่งต้องต่อเนื่องตลอดชีวิต

คำสำคัญ : นวัตกรรมชุมชน, การเรียนรู้ตลอดชีวิต, พฤติกรรมของคนในชุมชน, ชุมชน, การดำเนินชีวิต, สถานการณ์ด้านการศึกษา, นวัตกรรม

ABSTRACT

This research aimed to study educational situations, working skills, and livelihood of people in the community from past and present in order to understand problems and needs. It led to the creation of new learning processes and reinforced the community to be strong, aware of learning, and open to new learning, which influenced the change of behaviors and the creation of working and living skills. Learning should not be limited only to the education system, but lifelong learning is a goal that should also be supported. Target samples were 3 groups of different ages consisting of children and youth, working-age people, and the elderly who were from Ban Phon Mueang, Tambon Phon Mueang, Amphoe At Samat, Roi Et. The 30 people selected by means of a specific target group. The study used mixed methodology which majorly focused on the qualitative data and the quantitative data subsequently. Community-based research of The Thailand Research Fund was also applied to the study. Data collection instruments included community survey, local forum, focus group, small group discussion, study of community history and social map, academic conference, and interview. Content analysis was used to analyze collected data. The study found 1. The development of the innovation community. To achieve new learning process. The three young people were able to participate in the innovation community, not divide. Collaborative learning skills in everyday life. Remove core philosophy applied to. 2. The acquisition process of the third age learning to learn together. Guidelines need to be developed on the principle of self-reliance of local communities that fit their ideas put into practice and the implementation of various ideas together. The acquisition process of the third age learning to learn together. Guidelines need to be developed on the principle of self-reliance of local communities that fit their ideas put into practice and the implementation of various ideas together. And 3. Other area communities come together with innovative learning community for lifelong learning, economic sufficiency applied appropriately. Recognize and appreciate the value of learning. Which must be continued throughout life

Keywords : Community Innovation, Lifelong Learning, The behavior of people in the community, community, Way of life, Situation of Education, Innovation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่จะพัฒนาศักยภาพด้านการศึกษาของประชาชนในยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคนสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ มุ่งส่งเสริมให้การเรียนรู้ เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย สอดแทรกการพัฒนาคนด้วยกระบวนการเรียนรู้ ที่เสริมสร้างวัฒนธรรม การเกื้อกูล พัฒนาทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตต่อยอดการสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากการฝึกฝน เป็นความคิดสร้างสรรค์ ปลุกฝังการพร้อมรับฟังความเห็นจากผู้อื่นและจิตใจที่มีคุณธรรม

ชื้อลัตย์ มีระเบียบวินัย พัฒนาคนด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2555)

การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งสร้างกระแสสังคมให้การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคน มีนิสัยใฝ่รู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของคนสามวัย ควบคู่กับการส่งเสริมให้ ชุมชนรวมถึงส่งเสริม การศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและ สนับสนุนปัจจัย ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งการศึกษาของไทยในปัจจุบันพบว่า คนไทยได้รับการ พัฒนาศักยภาพทุกช่วงวัย แต่ยังมีปัญหาด้านคุณภาพการศึกษาและสติปัญญาของเด็ก ประชาชนมี พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ และผลิตภาพแรงงานต่ำ ระดับการศึกษาเฉลี่ยของคนไทยสูงขึ้น แต่ปัญหา คุณภาพการศึกษาต่ำ กลุ่มเด็กมีพัฒนาการ ด้านความสามารถ ทางเชาว์ปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ ค่อนข้างต่ำ พัฒนาการสมวัย มีสัดส่วนลดลง กลุ่มวัยทำงานมีคุณภาพต่ำ กลุ่มผู้สูงวัยเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เพิ่มขึ้น ส่งผลต่อภาระค่าใช้จ่าย ในการรักษาพยาบาลของภาครัฐในอนาคต

ความเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยที่เกิดจากความเสื่อมถอย ทางคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ไทย ส่งผลให้สถาบันทางสังคมมีแนวโน้มอ่อนแอ คนในสังคมขาดความไว้วางใจ เชื่อใจ และขาดความมีส่วนร่วม ทางสังคม และวิกฤตปัญหาด้านต่างๆ เป็นความเสี่ยงที่จะส่งผลให้ประชาชนอยู่ร่วมกันยากลำบาก การให้ ความรู้ และการสร้างความตระหนักให้กับคนชุมชน ทั้งนี้การส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นทั้ง กระบวนการ กิจกรรมและแนวทาง สำหรับการดำเนินงานเดียวกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อส่งเสริมและ เกื้อหนุนให้บุคคลได้พัฒนาศักยภาพของตนเอง ครอบครัวและชุมชนในแบบองค์รวมอย่างเป็นระบบ ที่มาจาก ส่วนประกอบหลายๆ ประการ อาทิ สังคม สิ่งแวดล้อม วิธีการดำเนินชีวิตของบุคคล เพื่อสนับสนุนให้เกิด ทักษะด้านการศึกษา ทักษะการทำงาน และการดำเนินชีวิต จึงต้องอาศัยความร่วมมือและการระดมพลังจาก ทุกฝ่ายในการขับเคลื่อนกิจกรรม ให้ชุมชนมีพลังอำนาจที่จะดูแลตนเอง ครอบครัว ชุมชน อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการ และความเป็นไปได้ของท้องถิ่น โดยคำนึงถึงระบบสังคม วัฒนธรรมของชุมชน และบทบาทของประชาชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษา ประชาชนจะต้องเห็นคุณค่าของการ เรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้ในระบบห้องเรียนและนอกระบบห้องเรียน เด็กวัยเรียนที่ออกกลางคัน เด็กพิการ เด็ก ด้อยโอกาส ต้องมีพื้นที่ให้เขาเหล่านี้ได้ศึกษาและพัฒนาตนเองตามศักยภาพ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกันของคนในชุมชน การรวมกลุ่มที่จะทำให้เกิดกิจกรรมที่สร้างสรรค์ เสริมสร้างชุมชนให้ลงมือทำด้วยตน อย่างต่อเนื่องเป็นการสะสมความรู้และประสบการณ์ จากการปฏิบัติจริง ให้มีความแข็งแกร่งและมั่นคงยิ่งขึ้น ซึ่งการขับเคลื่อนของชุมชน โดยชุมชนเพื่อชุมชนนี้ จะเป็นวิธีที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ทำให้ เกิดการจัดการความรู้ ความตระหนักในหน้าที่ เกิดการมีส่วนร่วมและชุมชนสามารถที่จะดูแลตนเองได้อย่าง ยั่งยืน

สถานีเรียนรู้ตลอดชีวิตบ้านโพนเมืองเป็นองค์กรนวัตกรรม ที่มีเป้าหมายในการขับเคลื่อน กระบวนการเรียนรู้ของคนในบ้านโพนเมือง ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 113 หมู่ 2 บ้านโพนเมือง ตำบลโพนเมือง อำเภอบางสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด เริ่มดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. 2555 โดยนำแนวคิด การเรียนรู้ตลอดชีวิตและ การศึกษาตามอัธยาศัย มาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเอง ซึ่งมีหลักการดำเนินการ จัดการเรียนรู้ตาม อัธยาศัยให้กับทุกคน เป็นพื้นที่ที่จะปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นหน้าที่ของ คนทุกคน โดยเน้นกิจกรรม 3 ด้าน คือ 1)ด้านการศึกษา 2)ด้านทักษะการทำงาน และ 3) ด้านการดำเนินชีวิต

เพื่อให้คนสามวัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน มีกระบวนการทำกิจกรรม โดยต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เชื่อมโยงกับกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการศึกษา ทักษะการทำงาน และการดำเนินชีวิต ซึ่งกิจกรรมทั้ง 3 ด้านนี้ เกิดจากการจัดเวทีเสวนาของตัวแทนชุมชน ตัวแทนเด็กและเยาวชน ผู้นำชุมชน สมาชิกสภาเทศบาลตำบล นักวิชาการ และคนในชุมชน

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาหากระบวนการเรียนรู้ที่จะทำให้เกิด “นวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ซึ่งขับเคลื่อนโดยสถานีเรียนรู้ตลอดชีวิต บ้านโป่งเมืองอันจะเป็นการปลูกจิตสำนึกให้ชุมชน เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการทำกิจกรรมต่างๆ ที่จะกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ ออกมาเป็นผลงานนวัตกรรมชุมชน กระตุ้นส่งเสริมให้ปฏิบัติงานเป็นคนใฝ่รู้ใฝ่เรียน ฝึกการเป็นผู้ให้และผู้รับอย่างมีคุณค่า ปลูกจิตสำนึกให้เกิดทักษะในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นปกติสุข ย่อมเกิดความยั่งยืนในสวนตน ขยายผล จนถึงคนรอบครัว ชุมชนและสามารถขยายผลไปยังชุมชนใกล้เคียงได้อย่างภาคภูมิใจ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ด้านการศึกษา การทำงาน การดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านโป่งเมือง อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมชุมชน เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านโป่งเมือง
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของคนในชุมชนบ้านโป่งเมือง ที่ผ่านกิจกรรมในนวัตกรรมชุมชน เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. **วิธีการดำเนินการวิจัย** เรื่อง นวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นนวัตกรรมที่ประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เป็นการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาเชิงสังคม มีการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักพุทธธรรม สัมปรีชธรรม 7 ประการ รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) นำกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community – based Research) ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยมาประยุกต์ใช้ 7 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. แสวงหาตัวนักวิจัย 2. การพัฒนาโจทย์วิจัย 3. การออกแบบ 4. การทำความเข้าใจร่วม 5. การจัดข้อมูล 6. การใช้ประโยชน์จากข้อมูล 7. การถอดและสรุปบทเรียน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. 2554)

2. ขอบเขตการวิจัย

2.1 **ด้านเนื้อหา** การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดด้านนวัตกรรม แนวคิดด้านกระบวนการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวคิดการศึกษาตามอัธยาศัย แนวคิดในการสร้างและใช้นวัตกรรมทางสังคม แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนหรือประชาชน การจัดการความรู้ในชุมชน แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและ และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ ขอบเขตการเคลื่อนกระบวนกรการเรียนรู้และพื้นที่ขับเคลื่อนนวัตกรรม คือ หมู่บ้านโปนเมือง ตำบลโปนเมือง อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด

2.3 ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มประชาชน กลุ่มผู้นำชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตัวแทนเด็กและเยาวชน ตัวแทนผู้ใช้แรงงาน ตัวแทนผู้สูงวัยในตำบลโปนเมือง อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 30 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง

2.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา โดยระยะเวลาการดำเนินงานทั้งสิ้น 12 เดือน

3. ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) คือ การวิจัยเชิงปริมาณควบคู่การวิจัยเชิงคุณภาพ (ชาย โพธิ์สิตา, 2554) และประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิทยา (Methodology) ของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-Based Research ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (กาญจนา แก้วเทพ, 2553) ซึ่งมีวิธีวิทยา 7 ขั้นตอนคือ 1. แสวงหาตัวนักวิจัย 2. การพัฒนาโจทย์วิจัย/พัฒนาโครงการวิจัย 3. การออกแบบวิจัย 4. การทำความเข้าใจร่วม 5. การจัดการข้อมูล ซึ่งในขั้นตอน 3), 4), 5) นี้ เป็นไปตามวิธีวิทยาของการวิจัยทั่วไป โดย CBR เป็นงานวิจัยแบบ Participatory Action Research (PAR) ที่สร้างความเข้าใจร่วมกันที่มีขอบเขตกว้างขวางได้สิ่งอื่นๆ มากกว่าได้ข้อมูล 6. การใช้ประโยชน์จากข้อมูล สร้างกลไกการจัดการของชุมชน เป็นนโยบายท้องถิ่น และ 7. การถอด/สรุปบทเรียน ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมของวิธีวิทยา เพราะเป็นการพัฒนาปัญญา/วิธีคิดของคน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ศึกษาสถานการณ์ด้านการศึกษา ทักษะการทำงาน การดำเนินชีวิตของคนสามวัยในชุมชนบ้านโปนเมือง อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้เครื่องมือเชิงปริมาณและคุณภาพ

4.2 ศึกษาวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านโปนเมือง โดยใช้เครื่องมือเชิงคุณภาพ

4.3 ศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มคนที่ผ่านกิจกรรมในวัฒนธรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้เครื่องมือเชิงคุณภาพ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้วิธีวิเคราะห์แบบการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร (Documentary) แผนที่เดินดินชุมชน การศึกษารายกรณี (Case Study) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) การเขียนบันทึก (Journal) แล้วนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์และนำเสนอเชิงพรรณนา เป็นการวิเคราะห์ทั้งในระหว่างการเก็บข้อมูล โดยการจัดระเบียบข้อมูล (Data Organizing) คือ นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาจำแนกตามประเภท และจัดกลุ่มข้อมูลที่ได้โดยการเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่ออธิบายผลการศึกษาซึ่งอยู่ในรูปการพรรณนา ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้ 1. ศึกษาเอกสารรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และแนวคิดทฤษฎี เพื่อกำหนดกรอบการศึกษาริธีและวิเคราะห์ผลการศึกษา และ 2. การวิจัยภาคสนาม ประกอบด้วย 1) การประชุมชี้แจง เพื่อทำความเข้าใจกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) การสำรวจข้อมูลพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ ทรัพยากร วิถีความเป็นอยู่ เพื่อจัดทำแผนที่เดินดิน 3) การสังเกต โดยใช้วิธีสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) 4) การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ 5) การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Meeting)

ศึกษารวบรวมข้อมูลทั้งหมดมาสรุปจัดหมวดหมู่ เปิดประชุมแต่ละเรื่อง 6) การจัดเวที การประชุมปฏิบัติการ (Workshop) เพื่อนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้ต่างๆ

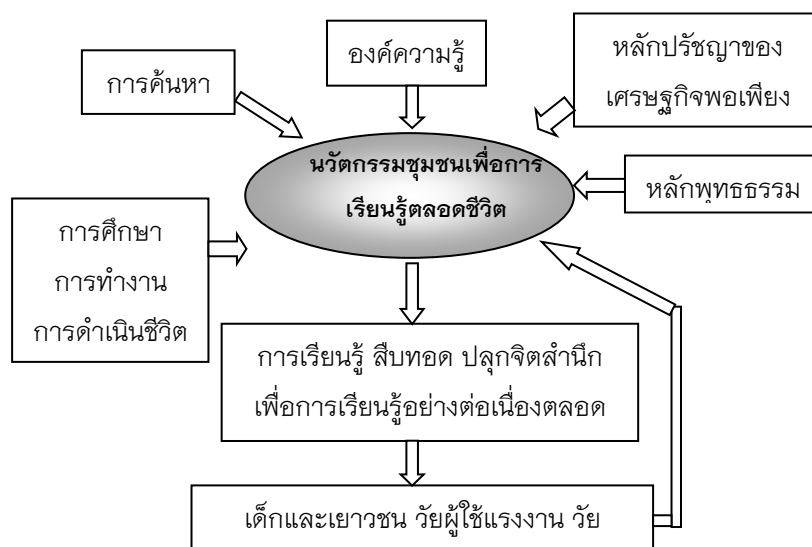
6. ขั้นตอนดำเนินงาน แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

6.1 ระยะที่ 1 ศึกษาสถานการณ์ด้านการศึกษา ทักษะการทำงานและการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนสามวัยในพื้นที่บ้านโพนเมือง ตำบลโพนเมือง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน สาระสำคัญ มุ่งเน้นที่จะศึกษาสถานการณ์ด้านการศึกษา ทักษะการดำเนินงานและการดำเนินชีวิตของกลุ่มสามวัย

6.2 ระยะที่ 2 เพื่อศึกษานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านโพนเมือง ตำบลโพนเมือง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด มุ่งเน้นจะศึกษานวัตกรรมชุมชนที่เหมาะสมกับคนในชุมชนบ้านโพนเมือง ตำบลโพนเมือง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด

6.3 ระยะที่ 3 ศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มคนสามวัยที่ผ่านกิจกรรมทั้ง 3 ด้านในนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต มุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมของกลุ่มคนสามวัยที่ผ่านกิจกรรมในนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลศึกษาสถานการณ์ด้านการศึกษา ทักษะการทำงาน การดำเนินชีวิต ของคนในชุมชนบ้านโพนเมือง ตำบลโพนเมือง อำเภออาจสามารถ จังหวัดร้อยเอ็ด ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

โดยศึกษาผ่านประเด็นสำคัญ 4 ประเด็น ดังนี้ 1. ทักษะการเรียนรู้ 2. ค่านิยมของคนในชุมชน 3. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน และ 4. ความเกี่ยวข้องกันทางการศึกษา ทักษะการทำงาน ทักษะการดำเนินชีวิต

ของคนในชุมชน ได้แบ่งการศึกษาทั้งหมด ออกเป็น 3 ยุคด้วยกัน คือ ยุคโรงเรียนวัด เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2300 ถึง พ.ศ. 2485 ยุคแยกโรงเรียนออกจากวัด เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2485 ถึง พ.ศ. 2500 และยุคบ้าน วัดโรงเรียน เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2500 ถึง ปัจจุบัน

1. ยุคโรงเรียนวัด

1.1) การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของคนในชุมชน เป็นการเรียนรู้การปฏิบัติผ่านพิธีกรรมต่างๆ โดยอาศัยการจดจำ เป็นการเรียนในโรงเรียนวัดที่เน้นด้าน คำสอนของพระพุทธเจ้า เด็กผู้ชายจะได้รับโอกาสมากกว่าเด็กผู้หญิง

1.2) ศึกษาค่านิยมของคนในชุมชน พบว่า ในยุคแยกโรงเรียนออกจากวัด ผู้คนยังคงมีค่านิยมในความเชื่ออย่างเดิม มีค่านิยมที่ตรงกันอีกอย่างหนึ่ง คือ “ปลาตัวเดียวกินทั้งหมดบ้านก็ไม่หมด” หมายความว่า คนในชุมชนที่เป็นญาติพี่น้องหรือ ผู้ที่เราเคารพนับถือ เมื่อครอบครัวมีอาหารการกินก็จะให้บุตรหลานนำข้าวปลาอาหารส่งให้ ผู้ที่ตัวเองเคารพได้ทาน หากครอบครัวอื่นที่เคารพเราก็จะนำอาหารการกินมาส่งให้ครอบครัวเราเช่นกัน หมุนเวียนไปอย่างนี้ ในชุมชน ซึ่งแสดงออกถึงค่านิยมอันดีงาม เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน

1.3) ศึกษาความสัมพันธ์ของคนในชุมชน พบว่า ในยุคนี้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็ยังแน่นแฟ้น มีการร่วมกันทำพิธีกรรมทางศาสนา การรวมตัวกันรักษา สืบทอดประเพณีฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ มีสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกัน นั่นคือ องค์หลวงปู่เสือ ซึ่งเป็นที่พึ่งทางใจของผู้คน มีปาฏิหาริย์ ให้คนในชุมชนได้สัมผัสอยู่เนืองๆ จนทำให้ผู้คนในท้องถิ่นเกรงขาม

1.4) ศึกษาความเกี่ยวโยงกันทางการศึกษาทักษะการทำงาน และทักษะการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน พบว่า การศึกษาในโรงเรียนยังมีความต่อเนื่องจากการศึกษาจากวัด การเรียนรู้ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพ เกิดทักษะการเรียนรู้ เกิดทักษะการทำงาน สามารถประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเอง ครอบครัว และชุมชนของตน พึ่งตนเองได้ รู้จักเคารพตนเอง รู้จักเคารพผู้อื่น

2. ยุคแยกโรงเรียนออกจากวัด

2.1) ทักษะการเรียนรู้ เมื่อรัฐบาลมีนโยบายด้านการศึกษา เปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ศึกษาเล่าเรียนกันทุกคน โดยตั้งโรงเรียนขึ้นและมีชื่อโรงเรียนบ้านโพนเมือง เปิดสอนระดับ ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึง ประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นการศึกษาระดับบังคับ ผู้คนมีความตื่นตัวมากขึ้นเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น

2.2) ค่านิยมของคนในชุมชน ในยุคแยกโรงเรียนออกจากวัด ผู้คนยังคงยังมีวิถีผูกพันอยู่กับธรรมชาติ เชื่อในบาปบุญ แต่เริ่มมีค่านิยมด้านวัตถุเข้ามา เนื่องจากการตัดถนน ก็ทำให้การไปมาหาสู่เริ่มสะดวกขึ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และภูมิปัญญาสากล มีและเริ่มแผ่ขยาย แลกเปลี่ยนกับชุมชนใกล้เคียง

2.3) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ในยุคนี้ ยังมีความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็ยังแน่นแฟ้นเหนียวแน่น มีความเป็นพี่ เป็นน้อง เคารพผู้นำ ผู้ใหญ่ การรวมกันทำพิธีกรรมทางศาสนา การรวมตัวกันรักษา สืบทอดประเพณีฮีตสิบสอง ครองสิบสี่ การทำบุญตักบาตรทุกวันพระ ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านแนบแน่น

2.4) ความเกี่ยวโยงกันทางการศึกษา ทักษะการทำงาน ทักษะการดำเนินชีวิต พบว่า การศึกษาในโรงเรียนยังมีความต่อเนื่องจากการศึกษาจากวัด การเรียนรู้ทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพ มีความรู้

ความสามารถในการทำงาน และสามารถประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเอง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ยึดมั่นในกฎ กติกา ยืนอยู่บนทางศีลธรรม

3. ยุคบ้าน วัด โรงเรียน

3.1) ทักษะการเรียนรู้ จากการเปลี่ยนแปลงของชุมชนอย่างรวดเร็ว ทักษะการเรียนรู้เป็น ประเด็นที่ชี้ให้เห็นว่าคนเราย่อมต้องรับการเปลี่ยนแปลง เราไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพียงแต่เราจะปรับตัวเอง ยอมรับในการเปลี่ยนแปลงได้มากน้อยเพียงใด ทักษะการเรียนรู้ของผู้คนในชุมชน มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้คนในชุมชนยังเรียนรู้ ผ่านวิถีธรรมชาติ และให้ความสำคัญกับศาสนาพิธี มีการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน และ เริ่มเห็นความสำคัญสาขาอาชีพ เช่น การสอนตัดผม สอนทำขนม ฯลฯ แต่ยังคงอยู่ในวงแคบ เนื่องจากค่าใช้จ่าย

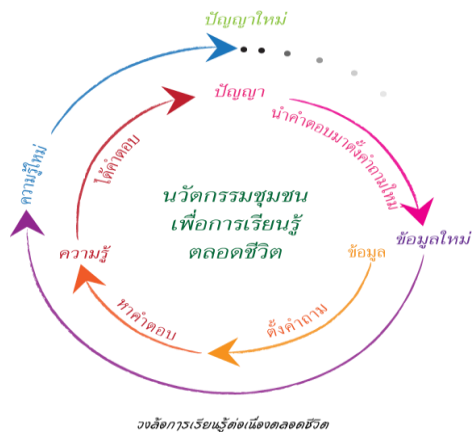
3.2) ค่านิยมของคนในชุมชน เริ่มรับเอาวัฒนธรรมต่างๆ ที่แผ่เข้ามาในชุมชนทั้งการติดต่อ เชื่อมสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ทำให้ค่านิยมของผู้คนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลงทั้งด้านบวกและด้านลบ คือ อันเป็นผล จากจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็ว วิธีการดำเนินชีวิตบางอย่างหายไป ชาวบ้าน จึงทางชุมชนจึงมี ข้อสรุปร่วมกันที่จะรื้อฟื้นและ ปลุกจิตสำนึกให้ชุมชนเห็นความสำคัญในค่านิยม อันดั้งเดิมที่ลบเลือนไปให้กลับมา ใหม่

3.3) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในยุคนี้มีอิทธิพลต่อ ความสัมพันธ์เป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว จนผู้คนในชุมชนรับแทบไม่ทัน ดังปรากฏให้เห็น ดังนี้ (1) มีความสัมพันธ์ในเครือญาติ (2) การร่วมแรงร่วมใจกันสืบทอดประเพณีท้องถิ่น (3) มีการติดต่อค้าขายกับชุมชนอื่น (4) มีการรวมกลุ่ม จัดตั้งกลุ่ม ทำกิจกรรมต่างๆ (5) ผู้นำยังมีบทบาทในชุมชน (6) การแสดงความคิดเห็น ผ่าน ประชาคมหมู่บ้าน (7) บ้าน วัด โรงเรียน มีบทบาทชุมชนให้ความสำคัญ (8) มีกลุ่มการเรียนรู้ที่เป็นรูปแบบ (9) ความสัมพันธ์ของคนสามวัยเริ่มเปราะบาง และ (10) คนสามวัย ขาดการเรียนรู้ร่วมกัน

3.4) ความเกี่ยวโยงกัน ทางการศึกษา ทักษะการทำงาน ทักษะการดำเนินชีวิต การพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ ผู้คนต้องให้ความใส่ใจ รู้และตระหนักว่า การเรียนรู้เป็นหน้าที่ของทุกคน ดังข้อสรุปที่ได้จากความ เกี่ยวโยงกันทางการศึกษา ทักษะการทำงาน ทักษะการดำเนินชีวิต คือ (1) ผู้คนใฝ่เรียนใฝ่รู้ (2) นำความรู้ที่ได้ลง มือปฏิบัติ (3) จิตสำนึกอันดีต่อการศึกษา (4) ปฏิบัติซ้ำๆ เพื่อให้เกิดทักษะ (5) การศึกษาดี คุณภาพชีวิตต้องดี ขึ้น (6) การศึกษาทางเลือกเป็นโอกาสของทุกคน (7) รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกัน ได้ (8) คนสามวัย สามารถร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยกันได้ (9) ดำเนินชีวิตบนหลักแห่งความพอดี (10) เปิดใจ กว้างรับการเรียนรู้ทุกรูปแบบ

ตอนที่ 2 พัฒนาวัดกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านโพน เมือง ตำบลโพนเมือง อำเภอบางบาล จังหวัดร้อยเอ็ด

มุ่งเน้นที่จะพัฒนาทักษะกระบวนการเรียนของคนสามวัย คือ วัยเด็กและเยาวชน วัยผู้ใช้แรงงาน และวัยผู้สูงอายุให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเคลื่อนกิจกรรมผ่านวงล้อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3 ขั้นตอน ดังนี้

วงล้อที่ 1 วงล้อแห่งข้อมูล วงล้อที่ 2 วงล้อแห่งการจัดการข้อมูลแปรเป็นความรู้ และวงล้อที่ 3 วงล้อแห่งการจัดการความรู้จนเกิดองค์ความรู้ใหม่ถึงขั้นแห่งปัญญา หากแต่วงล้อการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้จะไม่มีการสิ้นสุด ผู้คนที่ร่วมกิจกรรมจะต้องเกิดการตั้งคำถาม แล้วหาคำตอบจากหลากหลายวิธีจนได้คำตอบที่แท้จริง นำคำตอบมาตั้งคำถามใหม่ ทำให้เกิดเป็นจุดการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

พบว่า การพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องตั้งอยู่บนฐานของความพอดีพอเพียง เต็มเต็มต่อยอดให้คนในชุมชนรัก สร้างชุมชนของตนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิตอย่างเหมาะสม และสามารถนำวงล้อการเรียนรู้ไปร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่นพื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลและมีความยั่งยืนตลอดไป

ตอนที่ 3 ศึกษาพฤติกรรมของคนในชุมชนบ้านโพนเมือง ที่ผ่านกิจกรรม ในนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3.1 ลักษณะเด่นของนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต กระบวนการขับเคลื่อนนวัตกรรมตั้งอยู่บนฐานคิด “การเรียนรู้ตลอดชีวิต ปลุกจิตสำนึกชุมชน” และมีคุณลักษณะ 9 ประการ คือ 1.ตระหนักถึงคุณค่าของการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2.ใฝ่รู้ใฝ่เรียน แบ่งปันความคิดสร้างสรรค์ 3.ยึดแนวปฏิบัติตามหลักพระพุทธศาสนา 4. ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น 5.เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตน 6.มีจิตอาสา 7.รู้จักแบ่งปัน 8.ทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข 9.รู้จักปรับวิธีคิดเพื่อรับการเปลี่ยนแปลง

3.2 การศึกษาสถานการณ์ด้านการศึกษา ทักษะการทำงาน การดำเนินชีวิตของคน ในชุมชนบ้านโพนเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบัน จากการนำจุดแข็งที่พบในชุมชนบ้านโพนเมืองมาพัฒนากระบวนการเรียนรู้จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ใหม่ พบว่า ผู้คนในชุมชนรับรู้ มีทำที่ยอมรับ แสดงความเป็นเจ้าของอย่างมีจิตสำนึกและมีพลัง

3.3 ประเด็นสำคัญของนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประเด็นสำคัญของนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต 4 ประเด็น คือ 1. ทักษะการเรียนรู้ของคนในชุมชนบ้านโพนเมือง 2. ค่านิยมของคนในชุมชนบ้านโพนเมือง 3. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านโพนเมือง 4. ความเกี่ยวโยงกันทางการศึกษา ทักษะการทำงาน การดำเนินชีวิต

3.4 ประเด็นทักษะการเรียนรู้ของคนในชุมชนบ้านโพนเมือง กลุ่มเป้าหมายร้อยละ 80 เห็นว่า พฤติกรรมของคนที่ผ่านมา กิจกรรม มีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นผู้คนรู้จักใฝ่เรียนใฝ่รู้ นำทักษะที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทั้งที่สถานการเรียนรู้ตลอดชีวิต และที่บ้าน ในครอบครัว เครือญาติ และในเวทีประชาคมหมู่บ้านกล้าแสดงออก ชยันต์ขันแข็ง อย่างเต็มใจ

3.5 ประเด็นค่านิยมของคนในชุมชนบ้านโปงเมือง ร้อยละ 90 เห็นว่า ควรปลูกฝังค่านิยมอันดีงาม นั้นเริ่มจากการที่คนเราต้องเคารพสิ่งสำคัญร่วมกัน คนต้องเคารพคน คนต้องเคารพธรรมชาติ และคนต้องเคารพสิ่งเหนือธรรมชาติ

3.6 ประเด็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ร้อยละ 90 เห็นว่า การอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญาเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมสนับสนุน คนหลายวัยมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เกิดความรัก ทำให้คนในชุมชนมีความห่วงหาอาทร ความเป็นเจ้าของและร่วมกันสืบสานภูมิปัญญา กลุ่มเป้าหมายทำที่รับรู้ และทำที่ตอบรับเป็นอย่างดี ส่วนนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับ “พุทธวิถีการจัดการสุขภาพกับชุมชน” ร้อยละ 90 เกิดการรับรู้ มีทำที่ตอบรับและมีปฏิสัมพันธ์อันดีกับกลุ่มพุทธวิถีกับการจัดการสุขภาพชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างสนุกสนาน เกิดความรักความสามัคคี มีการสนับสนุนและแลกเปลี่ยนผลิตภัณฑ์กัน

3.7 ประเด็นความเกี่ยวโยงกันทางการศึกษา ทักษะการทำงาน การดำเนินชีวิตร้อยละ 95 เห็นว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นในค่ายอบรมเป็นการเกี่ยวโยงกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษา การทำงาน การดำเนินชีวิต ต้องควบคู่ไปด้วยกัน ผลผสมผสานให้ได้องค์ความรู้ เพื่อเป็นแนวทางและเพื่อเกิดทักษะในชีวิตประจำวัน และกลุ่มเป้าหมายมีการรับรู้มีทำที่ยอมรับที่จะขับเคลื่อนนวัตกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน

อภิปรายผล

1. เมื่อสถานการณ์ด้านการศึกษาของชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ตามสถานการณ์ของระบบการศึกษาของประเทศ การเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วจนหลายอย่างเราตามไม่ทันทำให้อารยธรรมภายนอกหลั่งไหลเข้ามาประเทศไทยอย่างรั้งไม่อยู่ ก่อเกิดปัจจัยเสี่ยงในแทบทุกด้านทุกมุม โดยเฉพาะเด็กและเยาวชน หากภูมิคุ้มกันไม่แข็งแรงพอ เด็กและเยาวชนจะเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง หากเป็นเช่นนี้จึงมีความจำเป็นและสำคัญยิ่งที่เราทุกคนจะช่วยกันสร้างภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง ให้บุตรหลาน การศึกษาจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่จะเป็นเกราะกำบังให้บุตรหลานห่างไกลจากความรุนแรงสู่เสี่ยงต่อภัยสังคม การปลูกจิตสำนึกให้เด็กได้รู้ใฝ่เรียนมีทัศนคติที่ดี ร่วมกันกำหนดกฎเกณฑ์อันดีงามในชุมชนและสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานแปลเรื่อง Learning for Life, Learning through Life: Reform Proposals for the Education System in Hong Kong แปลโดย สุรศักดิ์ หลาบมาลา และศรีน้อย โปวาทอง (2545: 5-43) การปฏิรูปการศึกษาฮ่องกง เกิดขึ้นเนื่องจากโครงสร้างเศรษฐกิจ โครงสร้างสังคม และเทคโนโลยีของโลกที่เปลี่ยนแปลง ฮ่องกงจึงกำหนดวิสัยทัศน์ของการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 คือ มุ่งเน้นที่นักเรียน เน้นคุณภาพ เน้นการเรียนรู้ ชีวิตในวงกว้าง และการระดมสรรพกำลังทั้งสังคม เปิดโอกาสอันหลากหลายสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. การพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านโปงเมืองความยากอยู่ที่จุดเปลี่ยนจากการรับรู้สู่ความเป็นเจ้าของ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การแสดงความเป็นเจ้าของของคนในชุมชน ถ้าถามว่าคนในชุมชนจะสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ พัฒนานวัตกรรม ซึ่งก็คือ กระบวนการเรียนรู้ใหม่ของคนในชุมชนได้ดีมากน้อย จะต่อเนื่องยาวนานกี่ปี ทั้งนี้เน้นเรื่องของอนาคต หากแต่เราเชื่อมั่นได้ว่าสิ่งที่ร่วมกันขับเคลื่อน มาจนถึงขั้น การเป็นเจ้าของของนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตนั้น ได้สร้างจิตสำนึก นำสู่พลังการขับเคลื่อนที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นหน้าที่ของคนทุกคน เรียนรู้สู่การปฏิบัติร่วมกันทำให้เกิดความเข้มแข็ง ความเหมาะสม

ความพอดีของท้องถิ่น เกิดองค์ความรู้ใหม่ภายใต้ การตั้งคำถาม – หาคำตอบ – นำคำตอบมาตั้งคำถามใหม่ อย่างไม่มีสิ้นสุด ซึ่งการดำเนินชีวิตของคนไม่มีคำตอบสุดท้าย ซึ่งสอดคล้องกับ จันทนา เวชโอสถศักดา. (2551) ที่กล่าวว่า การแก้ปัญหาที่สำคัญของคุณภาพการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน คือ การเพิ่มโอกาสให้ กลุ่มเป้าหมายเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้มากขึ้น และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีคุณภาพสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างแท้จริง เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นจริงในชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านให้แก่เยาวชนและประชาชนในทุกกลุ่มอายุจะเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ได้

3. พฤติกรรมของคนในชุมชนที่ผ่านกิจกรรมนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงคนสามวัย คือ เกิดจิตสำนึก ซึ่งก่อนเกิดจิตสำนึกนั้น ได้เกิดงานมาแล้ว 3 ชั้น คือ พฤติกรรมของคนที่ได้ข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย จากนั้นก็นำข้อมูลมาจัดการแปรเป็นความรู้ คือการนำข้อมูลที่ได้มาตั้งคำถาม หาคำตอบ ได้คำตอบ และนำคำตอบที่ได้มาตั้งคำถามใหม่ และในวงล้อที่ 3 คือ การที่คนในชุมชนรู้จักการนำความรู้ควบคู่คุณธรรม ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ มีคุณค่า มีจิตสำนึกว่าการเรียนรู้เป็นหน้าที่ของคนทุกคน สถานการณ์การเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ทำให้คนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ เกิดจิตสำนึก เกิดความสปีพลังที่จะขับเคลื่อนให้สถานการณ์การเรียนรู้ของชุมชนเป็นของคนทุกคน และชุมชนใกล้เคียง Harison. (1998) สิ่งที่อยู่เบื้องหลังจำเป็นต้องได้รับการยอมรับและสืบทอดไปยังรุ่นต่อไปในอนาคต ซึ่งมาจากความทรงจำของคนหนุ่มสาวที่เข้าร่วมทดลอง การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ซึ่งการรวมกลุ่มทำให้เกิดการพูดคุย สอน แลกเปลี่ยน สนับสนุนซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

1. จะต้องเข้าใจว่า การขับเคลื่อนงานนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ต้องบ่มเพาะความอดทน เข้าใจในความจริงอย่างเป็นขั้นตอน โดยเฉพาะการสร้างคน ต้องใช้ระยะเวลายาวนานที่สุด สิ่งที่ยากคือการไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แล้วเลียนแบบกิจกรรมอย่างที่เราคร่ำครวญชอบทำกัน แต่มิติของนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการเคลื่อนงานผ่านลำดับขั้นตอน ผ่านวงล้อการเรียนรู้ ที่ภาครัฐไม่ได้ทำให้กับชุมชนใดๆ จึงไม่ได้เห็นความเข้มแข็งยั่งยืน ไม่ได้เห็นแผนการเรียนรู้ตลอดชีวิตจริงๆ

2. หากมีงานวิจัยที่จะนำผลการวิจัย นวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปใช้ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยอยากเห็นงานวิจัย “ความรู้ คู่คุณธรรม สู่ปัญญา” ว่ามีมิติ รูปแบบ เนื้อหาอย่างไร เพราะจากการขับเคลื่อนชุมชนทำให้ พบว่า การเรียนรู้ที่เป็นการ “เลียนรู้” มากกว่า ยังเป็นปรากฏการณ์ของสังคมไทยอยู่ทุกวันนี้

3. หากมีงานวิจัยที่จะนำผลการวิจัย นวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปใช้ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยอยากเห็นงานวิจัย “แผนการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ว่าเป็นอย่างไร เพราะการขับเคลื่อนงานนวัตกรรมชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันให้คนในชุมชนบนฐานคิดและวงล้อการเรียนรู้ ไม่ได้เจาะลึกถึงขั้นต้องทำแผนการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เอกสารอ้างอิง

กองทุนสนับสนุนการวิจัย, สำนักงาน. **งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น สื่อความหมายผ่านฐานคิดและประสบการณ์.**

กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2548.

กาญจนา แก้วเทพ. **การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนโดยถือมนุษย์ เป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ : สภา
คาทอลิกแห่งประเทศไทย, 2553.

คณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)**. กรุงเทพฯ : 2555.

ฉันทนา เวชโอสถศักดิ์ดา. **การเข้าสู่สังคมฐานความรู้ชุมชน ด้วยการพัฒนาแห่งเรียนรู้ตลอดชีวิต**. กรุงเทพฯ
: วิญญูชน, 2551.

ชาย โพธิ์สิตา. **ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ**. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นท์ติ้งแอนด์พับ
ลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2553.

สุรศักดิ์ หลาบมาลา และศรีน้อย โปหาทอง. ผู้แปล. **Learning for Life, Learning through Life: Reform
Proposals for the Education System in Hong Kong**. สำนักงาน. คณะกรรมการการศึกษา
แห่งชาติ. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์, 2545.

Harrison, R.F. **Support Vector Machines for System Identification**. IEE Conference Publication, 1998.